

Uplatňovanie „enviro“ ideí v praxi

Ešte niekedy na jeseň 2011 som listoval v treťom čísle časopisu Enviromagazín, kde ma zaujal článok Dve krajiny... Časopis som niekde odložil, no fakty a súvislosti načrtnuté v tomto článku, „zreli“ niekde v mojom podvedomí, pretože praktické výsledky realizácie „enviro“ ideí sú, najmä v priebehu posledných dvoch desaťročí, veľmi slabé... Začiatkom 90. rokov sme ratifikovali Ramsarskú konvenciu. Do praktickej ochrany mokradí sa to však veľmi nepremietlo. Stačí si všimnúť niektoré oravské rašeliniská, ohrozené ťažbou rašeliny...

Dožili sme sa krajiny dvoch tvárí, čo je smutná realita. Tá prvá, „oficiálna“, tvár, predstavuje obraz Slovenska, ako by to tu malo byť a vyzerať podľa zákonov a predpisov, podľa záväzkov vyplývajúcich z podpísania medzinárodných dohôd, členstva v medzinárodných štruktúrach... Prvú tvár Slovenska poznajú predovšetkým turisti, ktorí

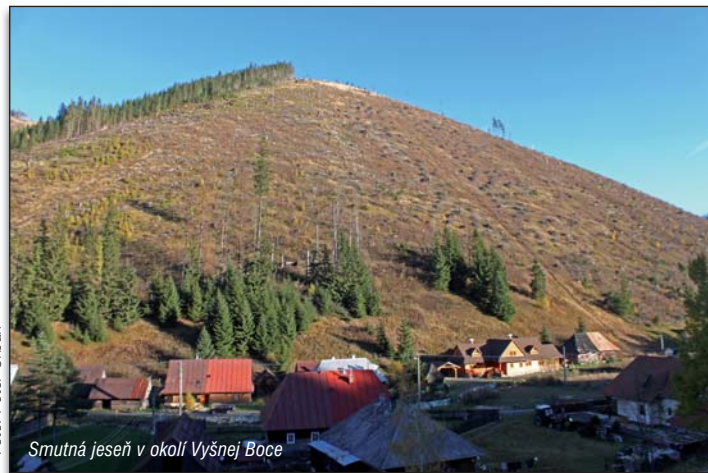

Foto: Peter Urban

si prezerajú katalógy cestovných kancelárií a kalendáre so zväčša „predpisovo krásnymi“ fotkami a rôzne propagačné plagáty. Tu sú totiž všetky nežiaduce „chybičky“ profesionálne odfiltrované. Druhú tvár našej krajiny poznajú domáci, ale uvidia ju aj menej pohodlní turisti z blízkych či vzdialených krajín, ktorí prišli poznať slovenskú krajinu pešo alebo na bicykli. Joj, ale odrazu tu niečo začína škripať. Obrázky z katalógov a kalendárov nie vždy korešpondujú s realitou a niekedy je kontrast dvoch tvárí slovenskej krajiny doslova šokujúci. Nikdy nezabudnem na august 2011, keď som v Tatrách pod Hrebienkom stretol skupinu anglických turistov. S vyvalenými očami civeli na obrovský kalamitný holorub a jeden z nich sa ma opýtal: „Oh my God, is this really a National Park?“ O chvíľu vytiahli fotoaparáty, aby zachytili neuveriteľné zábery z „náhrobného“ parku...

Prvá, „oficiálna“, tvár našej krajiny – to je Slovensko vo vyhláseniach politikov, v seminárnych a diplomových prácach, v prezentáciách na vedeckých konferenciách, v záverečných správach rôznych komisií s desiatkami cudzích slov, ktoré v skutočnosti fungujú skôr ako akýsi „make up“ na zakrytie alebo aspoň prikrášlenie reálneho stavu. Druhá, skutočná tvár Slovenska nič nezakrýva, ale ukazuje autentickú (a často smutnú) realitu našej krajiny, vrátane čiernych skládok, tečúcich žump, veľkoplošných holorubov (i v chránených územiach), lesné cesty rozryté do neschodnosti ťažkými mechanizmami, akoby nekonečné zárasty inváznych rastlín, opustené pasienky a iné poľnohospodárske pozemky zachvátené divokou sukcesiou...

Nadišiel čas položiť si zásadnú otázku: Komu alebo čomu slúži idealizovaný obraz Slovenska tak, ako je prezentovaný v „prvej tvári“? Načo tá ilúzia stavu, ako by to malo byť? Napadá ma jedno vysvetlenie, ktoré so mnou zdieľajú viacerí kolegovia a známi: žeby sme toto robili okrem iného aj na učičkanie zlého svedomia? Aby sme pochopili podstatu problému, musíme ísť ešte viac do hĺbky, aj keď to bude asi nepríjemné.

Z pohľadu praktickej realizácie environmentálnej politiky sme pokrytecká spoločnosť. „Enviro“ sa týka nás všetkých a (takmer) všetci toto slovo často používajú, keď však dôjde na praktické aplikácie – najmä, ak obmedzujú našu spotrebu, komfort, pohodlnosť a vžitie vzorce správania, už sa k tomu „enviro“ tak nadšene nehlásime. Majoritná časť občanov vníma „enviro“ ako niečo povinné, o čom je dnes „moderné“ hovoriť. Ale aký je v skutočnosti náš vzťah k život-

nému prostrediu? Náš vnútorný vzťah, ktorý vychádza z presvedčenia a životnej filozofie? Zakáže niekomu ten vnútorný hlas, aby ráno nechal auto v garáži a na cestu do práce použil mestskú dopravu, bicykel alebo vlastné nohy? Obávam sa, že málokomu. Spohodlneli a zleniveli sme. Sadnúť si ráno za volant a (sám v kabíne!) cestovať do práce – v špičke a s veľkou spotrebou, to väčšina obyvateľov tejto krajiny považuje za normálne. Ale rečniť a písať o problémoch životného prostredia, to vedľa mnohých. Aj tí, čo sa sami vyvážajú v robustnom aute...

Aj ochrana prírody je v tejto dobe v Európe (a vo svete) „in“. Túto problematiku od mystického roku 2000 mapujú tisíce časopisov, kníh a filmov, žiaľ, na Slovensku bolo z nich napísaných a nakrútených len nepatrné percento. Prečo asi? Pritom bulvárne hlúposti vychádzajú občas aj na kriedovom papieri...

Jedným z najsilnejších filmov o globálnych problémoch životného prostredia je film Nepríjemná pravda, ktorého nakrútenie inicioval americký environmentálny aktivista (a bývalý významný politik) Al Gore. Sila, ktorou tento film apeluje na rozum a svedomie človeka 21. storočia, je úžasná. Film ale súčasne hovorí aj to, že mnohé (takmer všetky?) problémy životného prostredia možno (začať) riešiť už dnes. Lenže to by sme najprv museli pripustiť, že obmedzíme našu (veľmi často nadštandardnú) spotrebu, komfort a vžitie vzorce správania...

Každý (alebo skoro každý) sa vyhovára, že implementácia princípov Operačného programu životné prostredie do života „spotrebúva peniaze“. Ale skutočnosť, že to robíme pre naše deti (a deti ich detí), to už si uvedomuje málokto. A ešte menšie percento (alebo promile?) si uvedomuje, že neriešením či skôr ignorovaním environmentálnych problémov nič nezískame, práve naopak: na riešenie konkrétneho problému o 5 rokov bude treba dvojnásobok a o 10 rokov už päťnásobok prostriedkov než dnes!

Na Slovensku ideme za posledných 20 rokov po ceste rozporu medzi teóriou a praxou. Máme relatívne dobré „enviro“ predpisy, zákony, smernice, koncepcie... Ale v praxi sa správame ako vlastníci tejto krajiny a tejto planéty. Vyhlásili sme vojnu všetkým „škodcom“, ktorí ujedajú z nášho krajca či z nášho mešca. Bojujeme proti obludám s dĺžkou päť milimetrov, ktorá sa volá lykožrút smrekový..., bez ohľadu na to, že táto „obluda“ žila v európskych horských lesoch už pred viac než miliónom rokov a vtedy neškodila. A budujeme. Budujeme lanovky i v prísnych rezerváciách, budujeme diaľnice za ťažké milióny a rušíme železničné trate. Všetko sa podriaďuje diktátu tých bohatších a pohodlnejších, bežný človek a životné prostredie idú bokom. Žiaľ, problematika ochrany prírody a životného prostredia nevstúpila do našich srdiec – u majoritnej časti populácie je to len povrchová „módna nálepka“.

Kríza, o ktorej sa dnes všade hovorí, nie je krízou z nedostatku, ale z nadbytku – z hyperprodukcie a hyperspotreby. Skutočnou príčinou tzv. krízy je morálny úpadok a deformácia v hierarchii hodnôt. Ozajstná kríza sa odohráva v našich srdciach...

doc. PaedDr. Valerián Franc, CSc.
Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Foto: Peter Urban